

Engelstalig standaardwerk over Le Corbusier heruitgegeven

door Bart Van der Straeten

kwalitatieve beoordeling: ****

moeilijkheidsgraad: II

In 1964 overleed de Zwitsers-Franse architect Charles Edouard Jeanneret na een zwempartij in de Middellandse Zee. Hij was 77 en eigenlijk te zwak om nog grote fysieke inspanningen te verrichten. Maar hij had in de voorgaande halve eeuw zo'n belangwekkend oeuvre getekend en zoveel invloed gehad op de internationale ontwikkeling van de architectuur, dat alleen een staatsbegrafenis recht kon doen aan zijn status, vond de Franse overheid. De begrafenisplechtigheid van Le Corbusier, de gebalde naam die hij al sinds het begin van de jaren 1920 gebruikte als pseudoniem, vond plaats op het binnenplein van het Louvre in Parijs.

Tijdens zijn leven was er al veel over Le Corbusier geschreven, maar na zijn dood werden de man en zijn oeuvre al helemaal populaire studieobjecten. In 1968 verscheen van de Duitse architectuurhistoricus Stanislaus von Moos bijvoorbeeld het boek *Le Corbusier. Elemente einer Synthese*. Het zou al spoedig een van de meest invloedrijke publicaties over zijn werk worden, zeker nadat het boek in onder meer Franse, Spaanse, Japanse en Koreaanse edities verscheen en ook buiten het Duitse taalgebied verspreid werd. In 1979 verscheen een Engelse editie bij MIT Press, wat tot gevolg had dat Moos' boek nog algemener aanvaard werd als hét te lezen boek als je meer te weten wou komen over de architect en zijn oeuvre. *Elements of a Synthesis* groeide uit tot een van de absolute standaardwerken over Le Corbusier.

Het succes had echter tot gevolg dat de voorraad vrij snel uitgeput raakte. Bovendien was de Corbusierstudie in de jaren zeventig en tachtig zo geboombd, dat er zoveel andere publicaties te lezen waren dat het oude standaardwerk wat uit de aandacht verdween. De Nederlandse architectuuruitgever 010 besloot dan maar het (Engelstalige) werk opnieuw uit te geven in een geactualiseerde versie. Die is er nu, en vergeleken bij de versie van 1979 zijn er wel enige aanpassingen gebeurd. Het boek bevat nu veel meer illustraties dan toen, én er is bij elk hoofdstuk een postscriptum toegevoegd waarin bondig en informatief wordt samengevat wat er tussen 1979 en 2009 nog aan interessants over verschillende Corbusierthema's is gepubliceerd. Ook de eindnoten zijn geactualiseerd.

Maar blijft het boek, dertig jaar na zijn eerste publicatie, overeind als standaardwerk over Le Corbusier? Dat doet het absoluut. En wel om drie redenen. Ten eerste is *Elements of a synthesis* helder ingedeeld in zeven hoofdstukken, die telkens één aspect van Jeannerets werkzaamheden onder de loep nemen. Het eerste hoofdstuk is een biografische schets van zijn eerste levensjaren in zijn Zwitserse geboortestadje La Chaux-de-Fonds, het laatste is een synthese die een lijn trekt tussen alle losse bezigheden van Le Corbusier. Tussentussen gaat het, in min of meer chronologische volgorde, over zijn eerste jaren als architect (hoofdstuk 2: Purism and "Esprit Nouveau"), over de typologie en de ontwerp methode van Le Corbusier individuele woningen (hoofdstuk 3), over zijn ontwerpen voor collectieve woongelegenheden (hoofdstuk 4), over zijn visie op urbanisme (hoofdstuk 5) en, ten slotte, over Le Corbusiers ontwerpen voor publieke gebouwen. Je komt in een vrij kort bestek dus heel veel te weten over de verschillende aspecten van Jeannerets veelzijdige talent.

Ten tweede houdt Von Moos in elk hoofdstuk een goede mix aan tussen de architectuurtheorie en de concrete praktijk. Van de Villa Savoye bij Parijs tot het Centrosoyuzgebouw in Moskou, van het huis voor zijn ouders in zijn geboortestad tot het bestuurscentrum van de Indiase stad Chandigarh, van de Unité d'habitation in Marseille tot de kapel in Ronchamp: allemaal komen ze aan bod, en allemaal worden ze gelezen als illustraties

van elementen uit Le Corbusiers omvattende visie op architectuur. En al heeft Von Moos te weinig oog voor de politieke en de ideologische implicaties van Le Corbusiers gebouwen, ontwerpen en projecten, zijn kennis van de technische kant van de zaak is indrukwekkend en verhelderend.

Ten derde wijst Von Moos heel terecht de centrale crux aan in het werk van Le Corbusier. Je kunt dat immers niet begrijpen als een uitwerking van deze of gene stijl. Le Corbusiers oeuvre evolueerde constant. Maar wel constant bleef het basismaxime van wat architectuur voor Le Corbusier was: de synthese van alle grote kunsten. "Architecture is form, volume, colour, acoustics, and music", schreef hij ergens. Met deze *Gesamtkunst* wilde hij dan ook omgevingen creëren waarin mensen de "joys of sun and air" kunnen ervaren. Want, en dat is wat Von Moos zo goed aangeeft, voor Le Corbusier was architectuur niet zomaar functioneel. Architectuur had voor hem ook een poëtische en een spirituele dimensie. Meetkunde en wiskunde waren de middelen waarmee de verhoudingen in de natuur en in de kosmos begrepen konden worden. In combinatie met zijn vitalisme en organicisme vormden de geometrie en de matematika de bouwstenen van zijn architectuuropvatting, die tegelijk ook een mens- en wereldbeeld omvatte.

Nog een enkel punt van kritiek: *Le Corbusier. Elements of a synthesis* lijkt soms bedoeld voor een al in Le Corbusier geïntroduceerde lezer, en dan weer voor de leek. Met name doordat er wel wat véél in het boek staat, en doordat er hier en daar ook een nogal technische uitleg gegeven wordt, kan deze laatste zich wat afgeschrikt voelen. Toch is het, mede door het overvloedige en fraaie illustratiemateriaal en door de interessante postscripta met "further reading", een bijzondere heruitgave geworden. Ook na dertig jaar blijft dit een onmisbaar boek, voor leken én voor kenners.

Stanislaus von Moos, *Le Corbusier. Elements of a synthesis*, 010, Rotterdam, 2009, 367 blz., ISBN 978-90-6450-642-0.